

Sub semnul cooperării – Ion Taloș și Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu

Andreea Buzaș*

Am conturat aceste rânduri într-o lună de mai, care, pentru majoritatea filologilor, se află sub semnul lui Blaga... Încercând să pregătesc o lucrare pentru Festivalul internațional „Lucian Blaga”, desfășurat în fiecare an, la începutul lui iunie, în Lăncrăm, am recitat *Antologia de poezie populară*¹, care îmbină, într-un echilibru aproape geometric, ideea autenticului cu cea a esteticului, ponderea deținând-o, totuși, valoarea artistică a creației orale. Razant, gândul mă poartă la forma și scopul pe care Lucian Blaga le-ar fi conferit cu adevărat acestei *antologii* și, implicit, la unul dintre puținii martori care au asistat la elaborarea acesteia – cercetătorul Ion Taloș de la Arhiva de Folclor a Academiei Române, întemeiată de Ion Mușlea la Cluj. Caut printre numeroasele e-mailuri pe care le-am schimbat în ultimii ani cu etnologul care îmi împarte viața științifică între Köln și Cluj, amintindu-mi că îmi trimisese cândva un text intitulat *Cu privire la geneza antologiei de lirică populară a lui Lucian Blaga*². Descopăr că, într-adevăr, materialul pune într-o cu totul altă lumină antologia, oferind noi chei de lectură și răspunsuri pertinente la multiplele întrebări retorice ale editorului, cu certitudinea celui care, la doar 23 de ani, în calitate de cercetător stagiar pe lângă Ion Mușlea, fusese rugat de Poet să-i semnaleze texte lirice deosebite, demne de a fi selectate pentru antologie:

„Am fost cooptat în colectivul pentru elaborarea *Bibliografiei Generale a Etnografiei*

Ion Taloș

și *Folclorului Românesc* și am primit ca sarcină excerptarea unor ziare și reviste apărute în perioada 1891-1918. Văzând că cercetam acele periodice, Blaga mi-a propus să-i copiez textele lirice care mi se vor părea deosebit de frumoase, pentru ca, eventual, să le introducă în antologie. Am făcut-o de câteva ori: când aveam să-i propun un text, i-l ofeream pe o pătrime de coală ministerială, pe care o împătureau și o introducea în buzunarul din dreapta al sacoului. N-o citea în prezența mea, ci

*Cercetător științific dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu

în singurătate, în biroul lui, iar la proxima întâlnire îmi comunica dacă textul a fost acceptat sau nu. Cred că a acceptat două-trei texte, iar despre altele a zis că se mai gândește dacă se potrivesc sau nu. La 1 aprilie 1959, mi-am îngăduit o glumă, scriind pe o fișă din cele obișnuite, pe care am împăturit-o eu, în locul unui text folcloric, «1 aprilie». Parcă-l aud și azi zicând: «Bravo, Taloș», crezând că primește un nou text liric; după obicei, a introdus fișa în buzunarul drept al sacoului. Știind că poetul mergea în oraș pentru masa de prânz și se întorcea, de regulă, pe la orele 15, la Bibliotecă, unde se odihnea o vreme, apoi începea să lucreze din nou, am rămas acolo până când l-am văzut revenind și am coborât scara de la etajul întâi, pentru a-l întâlni, ca din întâmplare, și a-i vedea reacția. Mi-a zis: «M-ai păcălit. Poți să ți-o notezi în jurnal!»³

Mai mult decât atât, Blaga i-a mărturisit că și-ar dori ca antologia să fie tradusă în limba germană... Zeci de ani mai târziu, fără să-i fi făcut vreo promisiune, Ion Taloș, alături de colegii săi de la Universitatea din Köln, Artur Greive și Gerda Schöler, a materializat dorința poetului într-o salutară ediție bilingvă⁴. Cu toate acestea, ediția realizată nu l-a mulțumit pe Ion Taloș, dar nu din punct de vedere al traducerilor, ci din acel sentiment firesc al unui ardelean preocupat, „de a duce un gând până la capăt”, ceea ce pentru Ion Taloș însemna întocmirea unei ediții critice, pe care a reușit să o publice cu succes în 2022⁵.

Las o perioadă să se decanteze toate aceste noi informații și constat că, de cele mai multe ori, e-mailurile venite de la Ion Taloș se constituie în veritabile surse bibliografice, în diverse sugestii pentru cercetare, în idei noi și eventuale proiecte... Întrebarea care se naște inevitabil este: suntem și noi, reprezentanții generațiilor de astăzi, destul de receptivi încât demersurile noastre științifice să includă, cândva, și gândurile neduse până la capăt ale magiștrilor noștri? Dar, din fericire, după cum însuși Blaga afirmase, ardelenii își duc întotdeauna gândurile până la capăt (singuri sau în echipă, cu puterile proprii sau cu cele investite în discipoli...). Acest lucru mi-l amintise și profesorul meu de

folclor, Ilie Moise, atunci când mi-a sugerat să îi scriu pentru prima dată etnologului Ion Taloș, să-l felicităm pentru apariția în emisiunea *Ar(t)de-nisme*. Căci, da, profesorului Ilie Moise îi datorez începutul corespondenței mele electronice cu Ion Taloș, precum îi datorez și primele tangențe cu opera eminentului cercetător clujean. În studenție, fără experiența științifică necesară, am remarcat totuși importanța unor volume, precum *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar* (2001), „*Cununia fraților*” și „*Nunta Soarelui*” sau *incestul zădărnicit în folclorul românesc și universal* (2004) și am intuit monumentalitatea monografiei *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european* (1973, 1997), confirmată prin cele afirmate de Ovidiu Bîrlea în *Istoria folcloristicii românești* sau în corespondența acestuia, pe care am avut prilejul să o editez:

„Ți-o recomand, e bună, solidă și serioasă, cum nu prea se scriu în acest domeniu”⁶ – îi scria Bîrlea nepotei sale, Doina Blaga. Sau „Poți să exclami cu toată mulțumirea: *ecce opus!* Și cei de la bursa Humboldt pot fi satisfăcuți pe deplin că de data aceasta nu și-au mâncat pita în zadar. Ion Mușlea⁷ și Lucian Blaga nu mai sunt să se bucure în maniera dată pământenilor, dar cred că în clipele dumitale de intensă comuniune spirituală cu amintirea lor, vei percepe exprimarea mută a mulțumirii lor... postume: e suprema satisfacție pe care o poate avea un om.”⁸

Dacă într-o scrisoare din 3 noiembrie 1969, Petru Caraman îl sfătuia pe Ion Taloș: „Mai lăsați și pe mai târziu și adăugați la viitoarele ediții ceea ce nu ați putut spune acum. Și pe mine m-a atras, ca o irezistibilă vrajă, problematica *Meșterului Manole*. [...] E prea tulburător și prea adânc subiectul, așa cum îl văd eu, iar primejdia înecului e iminentă chiar pentru cei mai buni înotători...”⁹

În 2 aprilie 1973, îi confirmă primirea *Meșterului Manole* astfel:

„Mi-a sosit *Meșterul Manole*, marele meșter. Mi-a sosit cu aripile-ntinse și fără nici un accident; nu ca la mănăstire! [...] Rezultatul

a depășit așteptările mele! De aceea, surpriza pe care mi-ați făcut-o n-a fost nicidecum mai mică! Bravo! Sau, mai just, bravissimo, Domnule Taloș! E o lucrare valoroasă, care vă face onoare și de care avea nevoie sectorul științific al folclorului românesc! Mă bucur din toată inima că ați reușit s-o săvârșiți în condiții excelente. O citesc ca pe o carte de literatură aleasă, care mă încântă și-mi recheamă gândurile pe cărările pe care am umblat și eu cândva. [...] Această disciplină (folclorul) are dreptul să aștepte mult de la Dvs. în viitor; iar Dvs. aveți datoria de onoare să satisfaceți așteptările ei, fiindcă ați dovedit-o din plin, cu ultima Dvs. lucrare, că puteți!”¹⁰

În 20 aprilie 1973, Mircea Eliade îi mulțumește, la rândul-i:

„Dragă domnule Taloș, am primit acum câteva zile *Meșterul Manole*. [...] Este, cert, monografia definitivă, cel puțin pentru generația D-tale și cea care se pregătește de lucru. Inutil să încerc a comenta, aici, calitățile cărții. Voi încerca să o prezint, împreună cu alte publicații etnografice și folcloristice românești, într-o recenzie mai lungă, probabil în *History of Religions*. Încă o dată, mulțumiri și felicitări! Al D-tale Mircea Eliade.”¹¹

Peste ani, am recunoscut aceeași rigoare științifică, aceeași limpezime, dar și unicitate, a ideilor așternute pe hârtie, în cărțile de autor mai recente¹², pe care Ion Taloș le trimite întotdeauna în trei exemplare, cu dedicație, pentru cei trei prieteni sibieni, așa cum îi place să ne alinte pe mine și pe profesorii Amalia Pavelescu și Ilie Moise.

Acceptând invitația noastră de a face parte din colegiul de redacție al periodicului „Studii și comunicări de etnologie”, al cărui secretar de redacție sunt din 2007, Ion Taloș a devenit colaborator permanent al revistei sibiene, îmbogățindu-i paginile cu teme dintre cele mai interesante, europene și variate, vizând *legenda antică*, „*Leul cu spin în talpă*”, *Enciclopedia franceză și folclorul, etnologia europeană în jurul anului 1800, opera*

lui Ovidiu Bîrlea în mari biblioteci din străinătate, răspunsurile la Chestionarele Odobescu și Hasdeu, ediția critică a Antologiei blagiene de poezie populară.

Receptiv la noi proiecte editoriale, a contribuit cu studii la apariția unor sinteze ale institutului nostru, precum antologia bilingvă realizată pe baza rubricii de limbă germană a periodicului „Studii și comunicări de etnologie” (2017)¹³, volumul aniversar dedicat colegului nostru, prof. univ. dr. Ilie Moise (2018)¹⁴, celebrarea a 65 de ani de la înființarea Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu (2022)¹⁵, încurajându-ne întotdeauna în demersul științific, fiindu-ne mereu aproape, o prezență pe cât de discretă, pe atât de fermă și evidentă... De altfel, toată această fervență l-a călăuzit și îl va călăuzi întreaga viață pe Ion Taloș, peste tot pe unde trece lăsând un plus de valoare, indiferent că se află în România sau în Germania (*Ion hat dem Institut Ehre gemacht = Ion a făcut cinste Institutului*)¹⁶.

Un sprijin aparte ne-a oferit în demersurile noastre de a marca așa cum se cuvine centenarul nașterii lui Ovidiu Bîrlea, într-o rubrică specială în „Studii și comunicări de etnologie”¹⁷. Apoi, puțin câte puțin, ca o continuare firească a preocupărilor mele de a edita corespondența folcloristului de la Mogoș cu nepoata sa, profesoara Doina Blaga, s-a conturat una dintre cele mai frumoase și mai fructuoase dintre colaborările mele de până acum, aceea la volumul *Ovidiu Bîrlea – Ion Taloș. Corespondență 1963-1977*. Publicarea scrisorilor, fără nicio modificare, reprezintă, în primul rând, un real exercițiu de sinceritate... un omagiu adus de Ion Taloș magistrului și prietenului Ovidiu Bîrlea, căruia a reușit să-i contureze, în *Introducerea* acestei ediții, unul dintre cele mai edificatoare portrete de până acum, o adevărată schiță monografică a vieții și activității cunoscutului folclorist. De altfel, Ion Taloș se numără printre cercetătorii care au scris cel mai mult despre Ovidiu Bîrlea, atât înainte, cât și după 1990¹⁸, oferind „o cu totul altă imagine a marelui folclorist, aceea a unui om oarecum aspru, dar drept, sincer, dușman al șmecheriei (căreia i-a

căzut victimă), atent și sensibil față de alții, cu un psihic complex, plin de nuanțe necunoscute și chiar nebănuite”¹⁹.

Cartea pe care am editat-o împreună s-a bucurat de aprecieri neașteptate, materializate în nenumărate cronici și recenzii (fapt pentru care domnului profesor Ilie Moise îi place adesea să glumească spunând că „volumul are mai multe recenzii decât exemplare!”), dar și în invitații de a dezvălui din „laboratorul de lucru” într-un articol cuprinzând *corespondența pe marginea... corespondenței*²⁰. De asemenea, cartea a generat reacții printre iluștri folcloriști, precum Virgiliu Florea, Hanni Markel, Helga Stein, care mi-au încredințat, spre editare, corespondența lor cu Ovidiu Bîrlea.

Deși ne-am văzut doar de câteva ori, a fost de ajuns să-i remarc ținuta elegantă, firescul gesturilor, zâmbetul cald, prezența activă în cadrul conferințelor, curiozitatea, încântarea de a comunica și discreția cu care ne oferă sugestii dintre cele mai originale. Latura umană, jovială, se completează în chip benefic cu cea a competențelor științifice: cercetător riguros (filolog, folclorist, etnolog, antropolog), traducător și editor, profesor universitar cu rezultate deosebite (a demonstrat științific faptul că românii aparțin *ariei romanice*, nu numai sub raportul *limbii*, ci și sub acela al *culturii orale*), comparatist de renume (a așezat segmente întregi ale folclorului românesc pe tabla de *puzzle* a disciplinelor europene): „Comparând *Nunta Soarelui* cu *Divina Commedia* și *Miorița* cu *La Chanson de Roland*, ajungem în secolele întunecate ale culturii române și găsim acolo o lumină pe care numai cercetarea folclorului ne-o poate oferi.”²¹

Datorită lui Ion Taloș mi-am format o întreagă rețea de prieteni din generații apropiate, am intrat în legătură cu o serie de cercetători consacrați în diverse domenii umaniste și cu redacțiile unor reviste de prestigiu, precum „Fabula” din Berlin. Toate acestea fac din Ion Taloș un om care unește oamenii și pe care e-mailurile noastre îl găsesc mereu prompt, în fața computerului, fie că se află la Cluj sau la Köln, ca pe un adevărat punct de referință al etnologiei românești.

În loc de concluzii, dau fila calendarului meu filologico-etnologic și așez luna *iunie* sub semnul lui *Ion Taloș* – cel ce a dobândit, de la timpul magic în care s-a născut²², o inconfundabilă solaritate, atât în latura sa umană, cât și în cea creatoare.

La mulți ani, stimate domnule Taloș!

Referințe bibliografice:

Buzaș, Andreea, *Ion Taloș la aniversare sau despre excelență în etnologia românească*, în „Studii și comunicări de etnologie”, XXXIII/ 2019, p. 242-246.

Buzaș, Andreea, *Ion Taloș*, în *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, vol. V (S-Z), coord.: Victor Spinei, Dorina N. Rusu, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer” a Muzeului Național al Bucovinei, 2021, p. 244-245.
„Caiete silvane” – *Ion Taloș 90*, Zalău, nr. 233, iunie 2024.

Datcu, Iordan, *Dicționarul etnologilor români*, ed. a III-a, Editura Saeculum I.O., București, 2006, p. 862-865.

Erler, K.D., *Von der rumänischen zur romanischen Volkskunde*, în K.D. Erler (coord.), *Romanistik als Passion*, III, Viena, 2014, p. 327-342.

Romania Occidentalis - Romania Orientalis: volum omagial dedicat prof. univ. dr. Ion Taloș, coord.: Alina Branda, Ion Cuceu, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009.

Note

1 Lucian Blaga, *Antologie de poezie populară*, ediție îngrijită de George Ivașcu, ilustrată de Miha Vulcănescu, București, Editura pentru Literatură, 1966.

2 Ion Taloș, *Cu privire la geneza antologiei de literatură populară a lui Lucian Blaga*, în *Viața literară la Cluj. Evocări, medalioane, amintiri, cronologie*, coord. Irina Petraș, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013, p. 70-81.

3 Ibidem, p. 73.

4 Lucian Blaga, *Antologie de poezie populară/Volksdichtung. Eine Anthologie*, ediție îngrijită și traduceri de Ion Taloș, Artur Greive și Gerda Schüller, București, Editura Humanitas, 1995.

5 Lucian Blaga, *Antologie de poezie populară = Volksdichtung – Eine Anthologie*, trad. Artur Greive, Gerda Schüller, Ion Taloș, ed. critică (studiu introductiv, izvoare, comentarii, variante ale textelor, bibliografie, indici) de Ion Taloș, Florești, Limes, 2022.

*Ion Taloș aniversat la 85 de ani la Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu
Au luat cuvântul: dr. Andreea Buzaș, prof. univ. dr. Ion Cuceu, prof. univ. dr. Rudolf Gräf,
prof. univ. dr. Otilia Hedeian, acad. Sabina Ispas și prof. univ. dr. Ilie Moise (2019)*

6 *Corespondență Ovidiu Bîrlea – Doina Blaga*, ediție îngrijită și adnotată de Andreea Buzaș, prefată de Ilie Moise, Alba Iulia, Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena”, 2017, p. 76.

7 Despre rolul esențial pe care l-a avut Mușlea în parcursul științific al cercetătorului Ion Taloș, vezi Mircea Popa, *Interviu cu Ion Taloș* (II), în „Caiete Silvane” – Ion Taloș 90, nr. 233, iunie 2024, p. 25-27.

8 *Ovidiu Bîrlea – Ion Taloș. Corespondență 1963-1977*, ediție îngrijită de Andreea Buzaș, introducere și note de Ion Taloș, Alba Iulia, Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena”, 2017, p. 182.

9 Andreea Buzaș, *Petru Caraman și Ion Taloș în corespondență. Considerații pe marginea unor scrisori inedite*, în „Studii și comunicări de etnologie”, tomul XXXIII/ 2019, p. 20-21.

10 Ibidem, p. 21-23.

11 *Ovidiu Bîrlea – Ion Taloș. Corespondență 1963-1977...*, p. 190.

12 *Omul și leul. Studiu de antropologie culturală* (2013), *D'Italica à Sarmizegetusa: réflexions sur la culture populaire romane* (2016), *Folclor spaniol/sefard în România. File de istorie culturală* (2017), *Împăratul Traian și conștiința romanității românilor: cultură orală și scrisă din secolele XV-XX*, prefată de Ioan-Aurel Pop (2021), *De la băile romane la colinda făptuitorului bun. Privire istorică*

asupra folclorului romanic din Est și Vest, prefată de Ioan-Aurel Pop (2023).

13 Ion Taloș, Rolf Wilhelm Brednich, *Pauline Schullerus și folclorul românesc din Transilvania/ Pauline Schullerus und die rumänische Folklore in Siebenbürgen*, în *Din etnologia germanilor din România/ Aus der Ethnologie der Deutschen in Rumänien*, antologie realizată de Andreea Buzaș și Ilie Moise, Sibiu, Honterus, 2017, p. 63-98.

14 Ion Taloș, *Epos și folclor (I). Cele 12 tăblițe asiro-babiloniene de lut*, în *Studii de etnologie. In honorem prof. univ. dr. Ilie Moise*, coord. Andreea Buzaș, București, Editura Etnologică, 2018, p. 81-106.

15 Ion Taloș, *Etnologie și Istorie*, în *Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu. 65 de ani de provocări istoriografice și culturale*, coord.: Rudolf Gräf, Andreea Buzaș, Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2022, p. 25-26.

16 Afirmția lui Artur Greive, directorul Institutului de romanistică din Köln, la susținerea examenului de *privatdozent*. Vezi *De la băile romane la colinda făptuitorului bun: privire istorică asupra folclorului romanic de la Est la Vest*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2023, p. XVIII-XIX.

17 Ion Taloș, *Opera lui Ovidiu Bîrlea în mari biblioteci din străinătate*, în „Studii și comunicări de etnologie”, tomul XXXI/2017, Sibiu, p. 11-19.

18 Amintim, în acest context: *Ovidiu Bîrlea (1917–1990)*, în „Fabula”. Zeitschrift für Erzählforschung, Göttingen, 31, Heft 3-4, 1990, p. 318-320; *O operă impresionantă*, în „Discobolul”, nr. 121-122-123, 2008, Alba Iulia, p. 176–187; *Ovidiu Bîrlea și romanitatea folclorului nostru*, în „Discobolul”, nr. 235-236-237, 2017, p. 177-185; *Petru Caraman și Ovidiu Bîrlea în corespondență*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, 2017, p. 357-365; *Ovidiu Bîrlea și latinitatea folclorului românesc*, în Ion Taloș, *De la băile romane la colinda făptuitorului bun: privire istorică asupra folclorului romanic de la Est la Vest*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2023, p. 403-414.

19 Ion Taloș, *Înțepăturile ariciului – Un secol de la nașterea lui Ovidiu Bîrlea*, în „România literară”, nr. 30-31/14.07.2017-20.07.2017, p. 26-27.

20 Vezi *Andreea Buzaș în dialog epistolar cu Ion Taloș* – „Va veni vremea când opera lui Ovidiu Bîrlea va fi redescoperită”, în „La Mongolu”, anul II, nr. 6, aprilie-mai-iunie 2021, p. 14-19.

21 Ion Taloș, *Despre geneza studiilor din acest volum*, în *De la băile romane la colinda făptuitorului bun...*, p. XIX-XX.

22 Ion Taloș s-a născut la 22 iunie 1934 în Prodănești, județul Sălaj.

1953-1957: Studii: Limba și literatura română la Universitatea „V. Babeș”, Cluj;

1957-1986: Cercetător și șef al Secției de Etnografie și Folclor din cadrul Centrului de Științe Sociale – Filiala Cluj a Academiei Române;

1966-1967 și 1970: Bursier al Fundației „Alexander von Humboldt” la Freiburg (Breisgau);

1970: Obține titlul de doctor al Universității din București;

1978-1983: Lector de limba și literatura română la Institutul de Romanistică al Universității din Köln;

1980-1984: Editor al „Anuarului de Folclor”; inițiator și coordonator al unor proiecte științifice exhaustive, precum Dicționarul-tezaur al proverbelor românești, maghiare și săsești din Transilvania;

1993: Habilitarea la Universitatea din Köln;

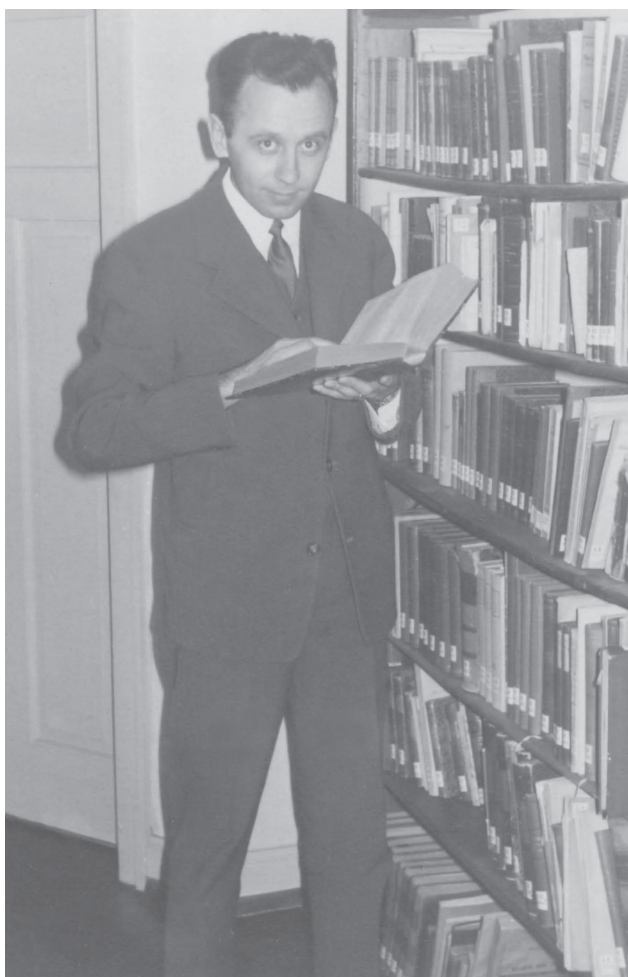
1986-2001: Docent privat și profesor universitar de literaturi populare romanice la Universitatea din Köln;

2001-2008: Profesor invitat al Facultății de Studii Europene a Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca;

Principalele domenii științifice de interes: folclor literar românesc (balade, colinde, proverbe, istoria folcloristicii), folclor romanic (balade spaniole, folclorul sefarzilor ș.a.).

Helga Stein, Ion Mușlea, Ion Taloș, Ovidiu Bîrlea la Arhiva de Folclor a Academiei Române Cluj (anii '60)

Ion Taloș în bibliotecă de la Deutsches Volksliedarchiv, în calitate de bursier al Fundației „Alexander von Humboldt” (Freiburg 1967)

Ion și Florica Taloș la Versailles (aprilie 1971)